

Dkt. Jonathan Greer, Akiolojia ya Agano la Kale, Kipindi cha 1, Utangulizi wa Akiolojia na Agano la Kale

© 2024 Jonathan Greer na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. Jonathan Greer na mafundisho yake kuhusu Akiolojia katika Agano la Kale. Huu ni kipindi cha 1, Utangulizi wa Akiolojia na Agano la Kale.

Salamu, jina langu ni Jonathan Greer.

Ninafundisha hapa katika Seminari ya Theolojia ya Grand Rapids. Ninapata nafasi ya kufundisha Agano la Kale, lakini pia nina shauku maalum katika akiolojia. Na kwa hivyo, nina fursa na furaha leo kuzungumza kuhusu mambo mawili karibu na ya thamani kwangu.

Biblia, hasa Agano la Kale na akiolojia. Kwa hivyo, pia nina uzoefu fulani si tu katika kufundisha Agano la Kale bali pia katika uwanja huo. Ninashiriki katika uchimbaji huko Tel Dan Kaskazini mwa Israeli, nikizingatia hasa utambuzi na uchambuzi wa mifupa ya wanyama au akiolojia ya mbuga ya wanyama.

Hapa katika Seminari ya Theolojia ya Grand Rapids, tuna maabara ambapo tunaendelea kufanya kazi kwenye mabaki ya wanyama na mifupa ya wanyama kutoka Tel Dan. Kwa hivyo, utasikia marejeleo machache ya mifupa ya wanyama katika hotuba yetu hapa. Lakini nataka kuanza na kuzungumzia akiolojia ni nini? Na kisha tutazungumzia Biblia ni nini? Na kisha tutaona jinsi hizi mbili zinavyolingana, wakati mwingine kwa raha, wakati mwingine kwa njia isiyofaa.

Akiolojia ni nini? Ili tu kufikia kile ninachojua nyote mnachofikiria, hiki ndicho, sivyo? Indiana Jones. Na kama wewe ni wa kizazi fulani, lazima ukubali kwamba Indy alikuwa na ushawishi kwetu sote. Kwa hivyo, nilikuwa mtoto katika shule ya upili.

Baba yangu alienda Yerusalemu kwa likizo na akaichukua familia nzima. Na ilikuwa mara tu baada ya filamu hii kutolewa. Kwa hivyo, nilikuwa na kofia na mjeledi na nilikuwa nikitafuta Sanduku lililopotea kwenye uwanja wangu wa nyuma, bila mafanikio.

Na kisha, nilipokua na kuanza kusoma akiolojia zaidi katika ngazi ya kitaaluma, niligundua kuwa ni ya kichaa zaidi. Lakini habari njema ni kwamba hakuna mtu anayekushambulia. Lakini akiolojia ni ya kichaa zaidi na haina mwonekano wa kuvutia sana.

Kwa kweli, tunaweza hata kuiita kupiga mbizi wa kisasa wa kontena la taka. Tunachunguza mabaki ya vitu vya kale vya wanadamu, kimsingi tunapitia takataka zao. Tunaangalia vipande vya vyombo vya udongo vilivyovunjika.

Tunaangalia mabaki ya mifupa ya wanyama ambayo wameyatema kutoka kwenye vitoweo vyao. Tunaangalia mabaki na kuchambua, hata kwa kiwango cha hadubini, baadhi ya vitu walivyokuwa wakila. Kwa hivyo, tunapitia takataka za watu wa kale na kujaribu kujenga upya, au wengine wangesema kujenga, njia tofauti za maisha walizojihusisha nazo.

Michakato tofauti hubadilika baada ya muda. Tunazama katika maeneo ya historia. Tunaangalia kujaribu kuunda upya baadhi ya njia ambazo watu wa kale walikuwa wakifikiria.

Kwa hivyo, tukizungumzia ufafanuzi unaofanya kazi, tunaweza kusema kwamba akiolojia kimsingi ina vipengele vitatu. Cha kwanza ni urejeshaji, cha pili ni uchunguzi, na cha tatu ni tafsiri. Kwa hivyo, urejeshaji, uchunguzi, na tafsiri ya mabaki ya nyenzo na kibiolojia ya historia ya wanadamu.

Leo, akiolojia ni juhudi kubwa ya taaluma mbalimbali. Zamani zimepita, hasa katika akiolojia ya kibiblia, ambapo mtu angekuwa na Biblia kwa mkono mmoja na jembe kwa mkono mwingine. Sasa, wanaakiolojia wengi wanatumia mbinu za kisasa za kurekodi kutoka GPS, photogrammetry, na picha za setilaiti, na pia hiyo iko katika kiwango cha juu.

Na kisha, tunapoingia kwenye udongo, tunachambua sio tu vyungu na mifupa ya kitamaduni, lakini sasa tuna taarifa ambazo tunaweza kupata kutoka kwa sayansi ngumu ili kuchambua kwa kiwango maalum zaidi. Kwa hivyo, kwa mfano, vyombo vya udongo vinaweza kubaini kutokana na uchambuzi wa mabaki ya vitu vilivyopikwa kwenye vyungu hivyo. Tunapozungumzia mifupa ya wanyama, tunaweza kuchukua jino na, kupitia uchambuzi wa isotopiki, kubaini mahali ambapo mnyama huyo alikula wakati wa uhai wake.

Meno, kama miti, huchukua pete au mkusanyiko wa tabaka ambazo zinaweza kuchambuliwa. Kulingana na aina ya mimea iliyo katika maeneo fulani, tunaweza kujua historia ya malisho ya mnyama huyu hadi wakati wa kifo chake. Tunaweza pia kuangalia mabaki kwenye udongo kwa ajili ya phytoliths, kwa ajili ya vipengele tofauti vya madini ambavyo vinaweza kutuambia kitu kuhusu michakato iliyotokea katika nafasi hiyo muda mrefu uliopita.

Mbinu za kisasa za kuadilisha tarehe. Uadilisha tarehe kwa kutumia radiocarbon bado ndiyo njia yetu imara zaidi ya kuadilisha tarehe kwa ajili ya kuangalia mabaki ya nyenzo au viumbe hai, hasa kutoka kipindi hiki cha wakati, kihistoria, kutoka vipindi

vya wakati vya kihistoria vya Biblia. Sasa, tunapaswa kukumbuka pia kwamba akiolojia ni taaluma ya hivi karibuni.

Ilianza tu katika hatua ya kubahatisha katika miaka ya 1700 na kweli ilikua zaidi katikati ya miaka ya 1800. Siku hizi, ni tofauti sana na inavyofanywa leo. Kimsingi ilikuwa uwindaji wa hazina uliotukuka.

Kwa hivyo, kulikuwa na msisimko mwingi katika ulimwengu wa Magharibi kutokana na ufafanuzi wa hieroglifu. Baada ya hapo, miongo michache baadaye, ufafanuzi wa maandishi ya kikabari ulifungua lugha ya Waakkadi na wengine. Wakati wa awamu hii, ungekuwa na wateja matajiri ambao wangelipa gharama za uchimbaji ili kwenda na kupora hazina za ulimwengu wa kale na kuzirudisha kwenye majumba yao ya makumbusho au majumba yao ya kifahari.

Na vitu vinapoondolewa kutoka kwenye mandhari yake halisi, tunapoteza data nyingi sana. Kwa hivyo, tumerithi urithi huu wa uwindaji wa hazina hata leo huku soko la vitu vya kale likiongezeka. Na tunapoangalia ukosefu wa utulivu wa kisiasa katika baadhi ya maeneo ya nchi za kibiblia, kumekuwa na ongezeko la biashara ya vitu vya kale.

Kwa hivyo, tulirithi aina hii ya urithi wa uwindaji hazina. Pia tunaona urithi huu wa uwindaji hazina kwa njia tofauti kidogo katika miktadha mingi ya imani, ambapo badala ya hazina ya dhahabu ya Tutankhamen, hazina hiyo ni aina fulani ya njia ya kuthibitisha Biblia, kwamba tunapata kipande kidogo kitakachosema, ona, Biblia ni kweli. Na umati utamiminika katika imani.

Tutazungumzia hilo baada ya muda mfupi hapa, lakini sidhani kama hiyo ndiyo njia bora ya akiolojia. Kwa hivyo, tunataka kuwa macho ili kuhifadhi njia za uwindaji katika akiolojia ya leo. Kwa hivyo hiyo ni maelezo mafupi ya akiolojia ni nini.

Kwa hivyo sasa hapa, tunazungumzia akiolojia ya Biblia na Biblia au Agano la Kale, Biblia ya Kiebrania. Tumezungumzia kidogo kuhusu akiolojia ni nini. Kwa hivyo, hebu sasa tuulize swali, Biblia ni nini? Biblia ni nini? Kwanza kabisa, tunaizungumzia kama kitabu, lakini kwa kweli, ni mkusanyiko wa maandishi ya kale ambayo yamehifadhiwa katika aina nyingi za baadaye.

Kwa hivyo, kwa wale wetu wanaofanya kazi katika ulimwengu wa kale, kuna majadiliano na mijadala mingi kuhusu tarehe ya mila fulani na maandishi fulani, lakini wengi wetu wanaofanya kazi katika ulimwengu wa kale; ni vigumu sana kusoma Biblia na kutoiona dunia ya kale kila mahali. Kwa kweli, kadiri ninavyozama katika ulimwengu wa kale, ndivyo ninavyoamini zaidi kwamba Biblia iko nyumbani sana katika ulimwengu huo. Lakini Biblia, bila shaka, ni zaidi ya mkusanyiko wa hati za kale.

Kwa wale kati yetu katika jumuiya za imani, tunathibitisha kwamba hii ni kanuni. Hii imevuviwa. Hili ni neno la Mungu.

Hiki ni cha kipekee. Hiki ni kitabu au mkusanyiko wa vitabu visivyo na kifani. Lakini pia tunathibitisha kwamba ingawa Mungu yuko katika mchakato huu na kupitia, ni utunzi wa mwanadamu.

Ni Mungu akifanya kazi ndani na kupitia wanadamu katika mazingira yao maalum. Kwa hivyo, kadiri tunavyoelewa zaidi ulimwengu wao na mazingira yao, ndivyo tunavyoweza kuelewa waziwazi ujumbe wa Biblia. Tunapaswa kukubali kwamba muundo na uundaji wa Biblia ni michakato ngumu.

Nina uhakika ni kwa sababu wanadamu wanahusika, lakini hufanyika kwa muda mrefu. Tuna nyongeza, tuna marekebisho, tuna masasisho. Hili si jambo ambalo linapaswa kuwa tishio kwa sisi katika jumuiya za imani, bali, haya ni mifano ya asili ya muktadha wa Mungu ni nani.

Anafanya kazi ndani na kupitia watu katika ulimwengu wao. Biblia hii ni hati yenye nguvu kama inavyoendelea ndani ya jumuiya hizi za imani katika ulimwengu wa kale na leo. Sasa, jambo kubwa tunalohitaji kukumbuka tunapozungumzia Biblia kama inavyotumia akiolojia au inavyotumika kwa akiolojia ni kwamba hatimaye, Biblia haikusudiwi kuwa kitabu cha historia au mwongozo wa sayansi au kitu chochote cha aina hiyo, bali hatimaye inamhusu Mungu na watu wake.

Ni maelezo ya Mungu ni nani, yanaelezea tabia yake, yanaelezea uhusiano wake na watu wake, na hiyo ndiyo hadithi kuu. Na hili ni gumu kwetu katika muktadha wa Magharibi, unaoitwa wa kisasa kwa kuwa mara nyingi tunafikiri kwamba hadithi hiyo inaarifu historia. Lengo la mwisho ni aina fulani ya ujenzi mpya wa kihistoria.

Katika ulimwengu wa kale, ukweli wa kihistoria, kama tunavyoweza kuuita, hufanya kazi kinyume chake. Unaeleza hadithi badala ya hadithi kueleza historia. Kwa hivyo tunahitaji kukumbuka hilo tunapoisoma Biblia.

Na nadhani mfano mmoja mzuri wa hili ni tukizungumzia Waomiri katika karne ya tisa KK. Tunajua mengi kuhusu Waomiri, kwa kiasi fulani. Nasaba yenye nguvu zaidi ya ufalme wa kaskazini, kwa kiasi kikubwa ikitawala Yuda kuelekea kusini mwao, muungano wa ndoa kati ya watu na pwani ya Foinike.

Tuna nguvu kubwa ya kijeshi na shughuli kubwa za ujenzi. Waomiridi walikuwa nguvu ya kuzingatiwa, kiasi kwamba Ahabu alikuwa mwanachama wa muungano uliomzuia mfalme wa Ashuru Mpya, Shalmaneser III, katika vita maarufu sana, kihistoria, Vita vya Qarqar, 853 KK.

Na Ahabu aliweka kikosi chenye nguvu zaidi cha magari ya vita. Na magari ya vita ni kama vifaru vya Mashariki ya Karibu ya kale. Hili ni jaribio la kijeshi lenye nguvu.

Na muungano huo unafanikiwa kwa muda kuzuia mashambulizi makubwa ya Ashuru. Na unakumbuka vita hivi, sivyo? Katika Biblia, unakumbuka? Hapana, hilo ni swali la ujanja. Halimo humo ndani.

Kwa hivyo, hii inaonyesha jambo ambalo huenda lilikuwa moja ya ushindi mkubwa zaidi wa kijeshi wa Mfalme Ahabu wa kihistoria, lakini hili halivutii Biblia. Biblia inajali zaidi utii au ukosefu wake kwa Yahweh. Kwa hivyo, huu ni mfano mmoja ambao tunaweza kukumbuka kwamba Biblia kwanza kabisa inamhusu Mungu na watu wake.

Kwa hivyo sasa tumezungumzia kuhusu akiolojia ni nini. Tumezungumzia kuhusu Biblia ni nini. Hizi zinapatana pamoja, au zinapatana pamoja? Kwa hivyo, sasa tutauliza swali, akiolojia ya kibiblia ni nini? Na tunapaswa kukubali kwamba tuna mzigo fulani na swali hili.

Mzigo wa akiolojia, ARK, na kuomba msamaha, si kwa maana ya jumla ya neno, bali kwa maana maalum ya neno ambapo watu watajaribu kutumia akiolojia kuthibitisha Biblia kuwa sahihi. Kwa hivyo, unaona picha hapa ambayo nilitumwa au kupatikana kwenye mtandao. Mimi hupata mambo ya aina hii mara nyingi watu wanapogundua kuwa ninafanya kazi katika akiolojia.

Na hii hapa. Huu ni uthibitisho wa Wanefili wa kibiblia, majitu haya ya kale ambayo yameelezwa katika sura za mwanzo za Mwanzo, ambapo tunaishi pamoja kati ya viumbe wa Mungu na wanadamu. Na kwa hivyo, tazama, kumekuwa na mazishi ambayo yamefunuliwa, nao ni majitu, kama vile Biblia inavyosema, na inathibitisha kwamba Biblia ni sahihi.

Na kuna njama kubwa inayojaribu kuificha na watu wanaofanya kazi katika akiolojia ya kitaalamu. Acha niseme tu kwamba hakuna njama kama hiyo. Ninafanya kazi katika nyanja hizi.

Ninahudhuria mikutano hii na mikutano hii, jamii hizi, hazifanyi kazi kwa njia ya kuficha ukweli. Kwa kweli ni kinyume kabisa. Hii ni kanuni ya uwajibikaji ambapo watu walio na mafunzo ili kutathmini madai na madai fulani huletwa mbele ya watu hawa, na sisi kama jamii tunachunguza uhalali wa madai haya.

Niamini, kama kungekuwa na mazishi makubwa, wanaakiolojia, bila kujali imani au imani yao, wangukuwa wamejizatiti na kufurahi kuchimba mazishi haya makubwa. Lakini bado, hili lina wafuasi wengi sana kwenye mtandao na katika utamaduni maarufu. Na umesikia hadithi hiyo, usiwaamini wataalamu. Wanajaribu kuondoa uhalali wa Biblia au kitu kama hicho.

Safina ya Nuhu imepatikana Sijui ni mara ngapi. Kuna tukio moja ambalo inaonekana limepatikana, si Safina ya Nuhu tu, bali pia Safina ya Agano, pamoja na kutambuliwa kwa Sodoma na Gomora na eneo la kivuko cha Bahari Nyekundu. Hiyo ni kazi ngumu sana.

Kwa hivyo tena, ikiwa chochote kati ya vitu hivi kitagunduliwa, magurudumu ya magari ya kukokotwa chini ya Bahari Nyekundu, yaletе mbele ya wale waliofunzwa kutathmini madai haya. Hakuna njama fulani, bali, hawa ni watu ambao, wakiwa na nia njema au la, wanajaribu kumsaidia Mungu. Kwa hivyo, sijui kukuhusu, lakini sidhani kama Mungu anahitaji msaada wowote, hasa linapokuja suala la ukosefu wa uaminifu.

Kwa hivyo, vipi basi, ikiwa hiyo si akiolojia ya kibiblia, basi akiolojia ya kibiblia ni nini? Naam, ni akiolojia ambayo ni ya kibiblia kwa maslahi yake. Hiyo ina maana kwamba tuna mwelekeo fulani wa mpangilio wa matukio na pia mwelekeo fulani wa kijiografia. Kwa hivyo, mwelekeo wetu wa mpangilio wa matukio ni wakati fulani katika Enzi ya Shaba ya Mwishoni.

Kwa hivyo, hii ingekuwa kutoka karne ya 15 na 14. Baadhi wangeianza zaidi karibu karne ya 12, mabadiliko haya kati ya Enzi ya Shaba ya Mwisho na Enzi ya Chuma I. Na kisha ingeenda, ikiwa tutajumuisha akiolojia ya Agano Jipya, ingeenda katika karne ya kwanza au ya pili ya enzi yetu ya kawaida. Kwa hivyo, tuna mfumo wa mpangilio wa matukio unaojumuisha sehemu kuu ya hadithi ya Biblia ambayo inaweza kupatikana kupitia akiolojia.

Kwa hivyo hiyo ingekuwa wakati tunapokuwa na watu wa Israeli katika jukwaa la dunia. Pia tuna mwelekeo wa kijiografia, na hiyo ingekuwa Levanti ya kale au Levanti ya Kusini. Hayo ni maeneo ya leo ya Israeli ya kisasa, Palestina, Misri, Jordan, Lebanoni, Syria, na Iraq.

Tunaweza kuendelea kupanua hilo tena kwa nyakati za Agano Jipya kote katika Bahari ya Mediterania. Kwa hivyo, tuna mwelekeo maalum wa mpangilio wa matukio na kijiografia unaofafanua akiolojia ya kibiblia. Matumizi ya Biblia katika akiolojia ya kibiblia, nadhani, yanajadiliwa kwa kiasi fulani.

Ninawaambia wanafunzi wangu kila wakati ikiwa ina uhusiano wowote na Biblia, inaweza kujadiliwa. Na unachanganya akiolojia, na ndivyo ilivyo zaidi. Kwa hivyo, tuna maoni mbalimbali kuhusu jinsi Biblia inavyoweza na inavyopaswa kutumika.

Wengine wangependekeza kwamba Biblia ina taarifa nyingi za kihistoria. Wengine wangependekeza kwamba Biblia ina taarifa chache za kihistoria. Kwa hivyo, hili limechezwa kwa kiasi fulani katika mijadala ya miaka ya 1990.

Watu wengi hawatumii maneno haya kwa njia ile ile tena, bali tuzungumzie kuhusu watu wenye msimamo mkali na wenye msimamo mdogo. Watu wenye msimamo mkali wangependekeza kwamba Biblia ina taarifa nyingi za kihistoria. Bado wanaruhusu utofauti, hasa katika aina na mambo mengine, lakini tuna taarifa nyingi za kihistoria katika Biblia.

Kwa hivyo, wanasema wenye maximalists. Kwa upande mwingine, wenye minimalists wangependekeza kwamba hapana, kwa kweli, Biblia ni bidhaa katika umbo lake kali zaidi la kipindi cha Ugiriki. Hicho ndicho kipindi kilichofuata Alexander Mkuu.

Kwa hivyo, tunazungumzia hapa karne ya nne na hata karne ya tatu na ya pili, wakati baadaye katika karne ya pili, tuna uamsho wa utafiti wa Kiyahudi chini ya Wamakabayo, nasaba ya Wahasmoni. Na kisha wanaunda upya historia yao ya zamani. Na kwa hivyo, tuna muundo katika kipindi cha Ugiriki ambao unafikiria historia ya zamani kuunda aina fulani ya hati ya kitaifa.

Hilo lingekuwa katika hali yake mbaya zaidi. Kwa hivyo, tunaposhughulika na vipindi kabla ya kipindi cha Ugiriki, ambacho ni sehemu kubwa ya Agano la Kale, tungepata taarifa chache sana zenye thamani ya kihistoria. Kama nilivyosema, hiyo inaonyesha aina ya mgawanyiko wa miongo michache iliyopita.

Sasa watu wengi zaidi wanatambua kuna mvutano kati ya miti hii na wanajaribu kuishi katika mvutano huo na kuwa wakosoaji katika uchunguzi wetu wa maandishi, lakini pia katika uchunguzi wetu wa akiolojia. Kwa hivyo, tutazungumzia hilo baada ya muda mfupi, lakini maandishi wala akiolojia hayajielezi yenyewe. Nilikuwa na mwalimu wa zamani ambaye alikuwa akitania kwamba huchimbi chungu kutoka ardhini, na hakianzi kukuzungumzia, kukuambia ni nini, na kukuambia historia yake.

Kwa hivyo, tunataka kutafuta ujumuishaji unaowajibika wa seti mbalimbali za data. Kwa hivyo, tunataka kuangalia maandishi kwa makini sana. Tunataka kuangalia nyenzo za akiolojia kwa makini sana.

Tunataka kuleta lenzi nyingi iwezekanavyo kwenye maandishi na akiolojia na kuyachunguza kwa makini. Sasa, ninatumia neno ukosoaji kwa maana ya kuwa mwangalifu na mwenye lengo, si kwa mtazamo wa roho ya ukosoaji, nikisema kuna kitu kibaya na kibaya na maandishi au kuna kitu kibaya na kibaya na akiolojia. Badala yake, tunataka kutumia kwa uangalifu seti hizi tofauti za data na zana zote tulizonazo.

Kwa hivyo, nini kinatokea? Matokeo ya muunganiko huu ni yapi? Tukichukua Biblia na kuchukua akiolojia na sasa tumefafanua akiolojia ya kibiblia ni nini, akiolojia yenye mipaka ya mpangilio na kijiografia, sasa nini kinatokea tunapoyaunganisha haya? Matokeo ni yapi? Naam, haya ndiyo matokeo. Nukuu nitakayoweka hapa kutoka kwa John Currid katika Atlas ya ESV. Kuhusu umuhimu wa utafiti wa akiolojia juu ya

uaminifu wa kihistoria wa Biblia, matokeo ya miongo mingi ya uchunguzi wa akiolojia yamekuwa nini? Jibu ni rahisi.

Akiolojia imeunga mkono na kuthibitisha rekodi ya kibiblia mara kwa mara. Kwa hivyo basi. Lakini hapa kuna nukuu ya pili iliyoandikwa kwa wakati mmoja na Bill Deaver.

Leo, akiolojia mbali na kuthibitisha msingi wa kihistoria wa mada hizi, hizo ndizo harakati kuu za kibiblia, zimedhoofisha karibu matukio yote. Nini? Je, wanachimba mashimo tofauti? Nini kinaendelea hapa? Sasa tunatambua kwamba, kwanza kabisa, ushahidi wa akiolojia ni wa sehemu. Pili, unahitaji tafsiri.

Kwa hivyo, sijui kwamba wengi wetu, hata wale wanaofanya kazi katika akiolojia, tumezingatia ni kiasi gani kinachopotea. Kwa hivyo, hili, kwa mtu anayefanya kazi na mifupa ya wanyama, ni wazi sana. Unaanza na mnyama aliye hai ambaye kisha huchinjwa kwa ajili ya kuliwa.

Naam, katika kuchinja mnyama, mchakato unaofuata ni kuchinja. Kwa hivyo sasa tunaweza kutenganishwa na sehemu fulani za mzoga, kutoka kwa sehemu zenye nyama za mzoga. Kisha huandaliwa na tunatenganishwa zaidi.

Na katika kila mgawanyo, tunapata mwonekano. Kwa hivyo tunaweza kuua mnyama mahali pamoja, tunaweza kumfanya achinjwe mahali pengine, na kisha tunaweza kuwa na usindikaji zaidi katika eneo tofauti kabisa, kila moja ya yale ambayo yangeacha mabaki ya akiolojia. Sasa, baada ya hapo, yamepikwa.

Nyama nyingi zilipikwa kwenye sufuria kwa kutumia njia ya kukata mifupa kwa mapanga au mashoka. Kwa hivyo, unapata mafuta yote na uboho, unayapika kwenye sufuria, kisha unayatumia. Kisha unatema vipande vidogo vya mfupa, kisha unaenda kwenye lundo la takataka, katikati ya nyama. Labda ni ile ile kutoka kwa takataka za nyama. Labda ni uwekaji tofauti kabisa.

Na kisha miaka ya wakati inakuja. Tuna mtengano, na tuna aina tofauti za udongo zinazohifadhi mifupa tofauti kwa njia tofauti. Na kisha una upendeleo wa akiolojia, wapi pa kuchimba, kiasi cha kuchimba.

Vipande vingi, tutazungumzia vipande vya vigae baadaye, ni vilima bandia vinavyowakilisha ustaarabu juu ya ustaarabu kwa kawaida ni vipande vidogo sana vya vipande hivyo vinavyochimbwa. Na kisha unapochimba, una upendeleo katika kile kilichokusanywa. Nyenzo nyingi, tukizungumzia akiolojia, katika nchi za Biblia, huchukuliwa kwa mkono.

Tuna nyingi ambazo zitahusisha uchunguzi au upasuaji, wakati mwingine kavu, wakati mwingine mvua. Na sasa tunatumia ueleaji. Pia tunaangalia kiwango cha darubini cha sampuli fulani.

Lakini haya ndiyo yote, kila tunaposhuka, inazidi kupungua na kupungua na kupungua. Kwa hivyo, akiolojia ni juhudi hii inayosema mengi kutokana na kidogo, inasema mengi kutokana na kidogo. Anson Rainey alikuwa akisema, akiolojia ni, nadhani alitumia neno sayansi la kuchimba shimo la mraba na kusokota uzi.

Bila shaka, hilo ni jambo la kijinga. Lakini anachokielewa ni kwamba kuna mawazo mengi yanayohusika katika kujenga upya kutoka kwa data kidogo sana. Nadhani kuongezeka kwa matumizi ya sayansi ngumu katika utendaji huu wakati mwingine kunaweza hata kujenga imani potofu kwa sababu tunaweza kuleta ufafanuzi mpya na usahihi katika maelezo yetu ya vipande vidogo sana vya mabaki.

Lakini bado, tunahitaji kukumbuka ni kiasi gani kinachopotea. Kwa hivyo, tunazidisha mawazo yetu. Tunachukua data na kuifikiria katika njia. Lakini si kuiangalia gizani kwa maana kwamba tunafanya hivyo katika muktadha mpana zaidi.

Na ndiyo maana nilitaja katika slaidi iliyopita, tunataka kutumia seti mbalimbali za data. Kwa hivyo kadiri tunavyoweza kuleta lenzi nyingi katika swali, ndivyo tunavyoelewa vyema kile kilichokuwa kikiendelea hapo awali. Data isiyo kamili na ngumu sana tunayoshughulikia.

Na kisha kuna moja kubwa, tafsiri. Sote tunakuja kwenye kazi yoyote ya tafsiri tukiwa na upendeleo wetu wenyewe, hasa kama inavyohusiana na historia na Biblia. Kwa hivyo, tuna upendeleo ambao tumeurithi ndani ya utamaduni wetu.

Tuna zile ambazo tumezirithi ndani ya mila zetu maalum za imani. Na moja ya uzuri wa kile kinachoitwa harakati ya baada ya usasa, na hii imekuja kwa njia nyingi katika akiolojia na kile kinachojulikana kama post-processionalism, kwamba sote tunakuja na kiwango kidogo cha usawa. Wengine wangesema hakuna usawa hata kidogo.

Kwa hivyo, tunahitaji kukumbuka, sisi kama wakalimani huja na mzigo wetu wa tafsiri na upendeleo. Kwa hivyo, kuna data chache na ngumu zinazohitaji kufasiriwa, na unaweza kupata maoni tofauti sana kuhusu kile akiolojia hufanya na kisichofanya. Kwa hivyo, tutasongaje mbele? Je, huo ndio mwisho wa mfululizo wa mihadhara? Je, tunaweza kuinua mikono yetu juu? Vigumu.

Kwa hivyo, hebu tuzungumzie Biblia na mwiko na swali la jinsi akiolojia na Biblia zinavyohusiana. Naam, napenda kulifikiria kwa kutumia C tatu. Na wengine pia wametumia aina kama hizo za mbinu za kutumia seti tofauti za C.

Lakini naifikiria C ya kwanza kama moja ya uhusiano unaosaidiana, ambao akiolojia inaweza kukamilisha kile tunachofikiri tunaolewa kutoka kwa Biblia. Kwa hivyo, mfano mzuri wa hili ambao tutazungumzia katika hotuba ijayo ni Jiwe la Merneptah. Linaanzia 1229 au 1209 KK, wimbo wa ushindi wa Farao, mwana wa Ramses Mkuu, ambaye alipiga kampeni hadi Kusini mwa Levant, hadi Palestina.

Na anadai kuwa amewashinda watu na miji fulani. Na mmoja wa watu hao anaowataja kuwa aliwashinda si mwingine ila Israeli. Sasa, kwa mujibu wa ratiba ya kibiblia, hii ni mwanzo tu wa hadithi ya Israeli kama taifa.

Kwa hivyo, katika hadithi ya kibiblia, hii ni mara tu baada ya kutoka Misri. Wametulia katika nchi hiyo, lakini hakika si kitu cha ajabu. Kwa hivyo hii ni nyongeza ya ajabu kwa hadithi ya kibiblia kuhusu kuiweka mizizi katika wakati na nafasi. Kumekuwa na mjadala kwa sababu ni akiolojia na Biblia, bila shaka.

Lakini kwa ujumla, wasomi wengi wanaona hili kuwa ni uhusiano halisi wa mabaki ya nyenzo, rekodi ya watu walioitwa Israeli mahali pazuri kwa wakati unaofaa na hadithi ya kibiblia. Sasa, jinsi watu wanavyoolewa hilo, bila shaka, ni tofauti sana. Israeli ni nini? Je, Israeli ya miaka ya 1200 ni sawa na Israeli ya karne ya 9 na 8? Kutajwa kunakofuata kwa Israeli ni katika karne ya 9 KK.

Kwa hivyo, tuna pengo kubwa, kilichotokea kati. Lakini hizi ni aina za ugunduzi ambazo zinaweza kukamilisha usomaji wetu wa Biblia kwa ujumla. Sasa pia tuna nyongeza kadhaa kwa njia maalum na maalum.

Hapa kuna ugunduzi ambao ulikuwa wa kosisimua sana katika miaka ya hivi karibuni. Hizi ni bulla. Bulla ni kipande cha udongo kilichowekwa kwenye herufi, hati ya papyrus, ili kufunga kamba ambayo ingezunguka hati hiyo.

Unaweza kuona kutoka kwenye picha kwamba kuna majina yaliyochongwa kwenye udongo ambayo yangechongwa nyuma kwenye muhuri ulioingia kwenye udongo kabla haujaganda. Hapa tuna majina ya watu binafsi: Hukel, mwana wa Shomaya, na Gedalia, mwana wa Pashuri. Jambo kubwa? Ndiyo, ni jambo kubwa sana ikiwa umekuwa ukisoma kitabu chako cha Yeremia.

Kwa hivyo, katika Yeremia 37 na 38, tuna kundi la maafisa, maafisa wanne wanaomjia Sedekia na kuomba dhidi ya Yeremia huyu mpinga-utaifa, ambaye anaonyesha hisia za kuunga mkono Babeli. Anasema, unajua, jiji limeangamia, jisalimisha kwa Wababeli. Na hawa watu wanajaribu kumtia Yeremia matatani.

Wanafanikiwa kwa kiasi fulani kwa kuwa wanamfanya atupwe kwenye tangi la maji. Naam, wawili kati ya watu hawa si wengine ila Hukel, mwana wa Shomaya, na Gedalia, mwana wa Pashuri. Kwa hivyo, kimsingi tuna sahihi za watu binafsi. Kwa

kusema kwa kushangaza zaidi, mkono ambao huenda ulishikilia muhuri uliosukuma kwenye udongo huu labda ulitikisa mkono wa mtu mwingine ila Yereimia wa kibiblia.

Kwa hivyo hiyo inasisimua sana. Pongezi iliyoje. Kwa hivyo, tuna pongezi za jumla.

Pia tuna pongezi maalum. Kwa hivyo hiyo ni njia moja ya akiolojia, na Biblia inaweza kuhusisha. Nyingine iko katika uwazi.

Kwa hivyo, tunaweza kuwa na uhusiano unaoeleweka wa Biblia, samahani, akiolojia na Biblia, kwa kuwa kitu tunachokichimba kinatusaidia kuelewa vyema kitu ambacho kilikuwa kisichoeleweka kidogo katika Biblia, katika uelewa wetu. Kwa hivyo, haya yanaweza kuwa ya kihistoria, yanaweza kuwa ya kitamaduni, yanaweza kuwa kitu kinachohusiana na desturi ya Waisraeli wa kale. Kwa hivyo, hii hapa ni mojawapo ya ninayopenda zaidi.

Je, hilo si jambo la kushangaza? Je, unaweza kuamini walipata hili? Unajiuliza ni nini, kuna uwezekano mkubwa. Naam, hili ni modeli ya ini, modeli ya ini ya udongo. Na tulipata kadhaa ya haya katika ulimwengu wa kale, baadhi hata yakiwa ya shaba.

Ni mifano ya maini ya kondoo, yenye mashimo madogo juu yao na gridi ya taifa. Na haya yanafikiwa, tuna maandishi kadhaa kwenye baadhi yao.

Hizi zinadhaniwa kuwa mifano, mifano ya ini, ili kuwafunza waaguzi jinsi ya kushiriki katika mazoezi ya ecstasy, ambayo ni kuangalia ndani ya mnyama wa kafara ili kutabiri wakati ujao, ili kujua kitakachotokea. Hii ni maarufu sana huko Mesopotamia, haswa. Tuna maagizo kuhusu kile wanachopaswa kutafuta, kasoro katika umbo la ini, haswa sehemu ya juu ya ini, na hakika, tukizona kama ishara za mambo yajayo.

Kwa hivyo, jambo kubwa ni lipi? Naam, tumetaja desturi hii katika Ezeieli sura ya 21, ambapo inazungumzia Wababiloni kutumia ini na uganga, lakini pia inasaidia kuelezea katazo la kipekee katika maandiko ya Pentateuchal. Tuna mara tisa katika Mambo ya Walawi na mara mbili katika Kutoka katika maagizo ya dhabihu, maagizo maalum ya kuchoma sehemu ya juu ya ini kama sehemu ya kinyesi kinachochoywa na kuliwa mbele za Bwana. Kwa hivyo, inaonekana, hii ni kuzuia aina yoyote ya matumizi mabaya ya kutazama ini ili kujaribu kujua wakati ujao kwa sababu katika mtazamo wa kibiblia wa mambo, wakati ujao ni wa Yahweh pekee.

Uaguzi umekatazwa katika maandishi mengi ndani ya Agano la Kale. Kwa hivyo, akiolojia imetupatia ufafanuzi fulani kuhusu utaratibu huu wa uaguzi kutoka kwenye ini. Kwa hivyo, mara nyingi watu wanapozungumza, hasa wale wetu katika muktadha wa imani, kuhusu uhusiano kati ya Biblia na akiolojia, tunasimama kwenye hizi C mbili za kwanza.

Lakini kuna C ya tatu, na hiyo itakuwa C ya utata. Hapo ndipo tunapochimba kitu ardhini, au hatuchimbi kitu ardhini, ambacho tungependa, na inaonekana kile tunachokipata au ambacho hatuoni kinapingana na uelewa wetu wa Biblia. Kwa hivyo, mfano wa kawaida ni kwamba hii ni picha kutoka eneo la Yeriko, ambalo kuna mjadala mwingi, na uamuzi bado unabaki. Kuna uchimbaji unaoendelea, lakini ulipojulikana kwa mara ya kwanza katika uchimbaji wa John Garstang katika miaka ya 1930, ulikuwa kwenye magazeti yote, Joshua's Walls Found.

Na kisha, miongo michache baadaye, Dame Kathleen Kenyon alikuja na kusema, uh-uh, umepata muda usiofaa, na kwa kweli, kuta hizi zilikuwa muda mrefu kabla ya wakati wowote maalum wa Yoshua, na hakuna kitu hapo. Na kisha una baadhi ya wanaakiolojia, Bryant Wood katika miaka ya 1990, walishiriki, wakafufua mjadala huo kulingana na mtindo fulani wa ufinyanzi uliokuwepo ambao Kenyon alipuuza. Lakini kisha uchumba wa radiocarbon uliirudisha nyuma kwa kile ambacho Kenyon alikuwa nacho, na mjadala unaendelea.

Leo, wengine wataita hili kuwa jambo la kukatisha tamaa zaidi katika akiolojia ya kibiblia, ambapo lilionekana kama linafaa, na kisha likaondolewa kutoka hapo. Kuna uchimbaji unaoendelea hivi sasa na timu ya pamoja ya Italia na Palestina, kwa hivyo labda tutakuwa na uwazi zaidi katika siku zijazo. Lakini ukweli unabaki kwamba matukio fulani kutoka kwa Biblia hayana aina ya uthibitisho wa akiolojia ambao tungependa.

Na baadhi yake ni makubwa, kama vile Kutoka. Tutazungumzia kuhusu kuja kwake. Lakini hakuna ushahidi wowote usio na utata kwamba Kutoka kwake kuliwahi kutokea.

Sasa, nitazungumzia hilo katika siku zijazo, lakini kisha nitasita kuhusu nitakachosema kuihusu. Lakini tunapaswa kuzingatia ugumu unaosababishwa na vitu vilivyopatikana au visivyopatikana ambavyo baadhi yetu tungependa kuvizika ardhini, au labda tuingie kwenye Photoshop na kutengeneza gurudumu hilo la gari chini ya Bahari Nyekundu. Lakini nadhani kila moja ya bahari hizi huboresha na kuimarisha uelewa wetu wa Biblia.

Kwa hivyo, mbili za kwanza ni dhahiri kabisa, na tunazisherehekea. Zinaonyesha mara kwa mara jinsi Biblia ilivyo nyumbani sana katika ulimwengu wa kale. Lakini hata bahari hiyo ya tatu, nadhani tunaweza kusherehekea.

Nimetoka katika bahari hii ya tatu ya matatizo, nikinifanya nilale usiku kucha, nikijiuliza ni jinsi gani naweza kufanya hili lifanikiwe, na kisha kujinyenyekeza kukumbuka kuwa hii si Biblia yangu; haya si mabaki yangu. Na kwa wale wetu tunaoweka imani na tumaini letu katika Mungu na ukuu wake, ni sawa. Sisi ni wanadamu, baada ya yote.

Matatizo fulani ni jambo zuri kutukumbusha sisi ni nani. Hatuhitaji kubuni ushahidi. Kwa kweli, tunapofanya hivyo, tunaishia kuaibisha imani tunayoitangaza.

Nimekuwa na mazungumzo mengi na watu wanaojua ahadi zangu za imani na nitaonyesha baadhi ya matatizo haya, na ningesema, ndio, uko sahihi. Hebu tuzungumzie. Kwa hivyo, una njia na fursa nzuri za kushiriki katika majadiliano kuhusu matatizo, na hata hayo yanaweza kusababisha mazungumzo zaidi kuhusu kwa nini basi ningetangaza imani yangu katika Yesu ambayo mimi hufanya ikiwa yote hayajathibitishwa na kueleweka.

Kwa hivyo, hizi zinaweza kuwa, nadhani uaminifu, bila kujali, daima ndiyo njia bora ya kusonga mbele. Na kwa hivyo kukumbatia na hata kunyenyekezwa na C hii ya tatu ni jambo zuri. Kwa hivyo, tunapoendelea hapa, tutaangalia baadhi ya historia na utamaduni wa Israeli ya kale wakati wa vipindi vikuu tofauti baada ya kuzungumzia mbinu maalum za akiolojia, na jinsi tunavyofanya akiolojia, na tutashirikisha C hizi tatu katika mchakato huo.

Kwa hivyo, endelea kufuatilia, na natumai utaangalia ijayo.

Huyu ni Dkt. Jonathan Greer na mafundisho yake kuhusu Akiolojia katika Agano la Kale. Huu ni kipindi cha 1, Utangulizi wa Akiolojia na Agano la Kale.